

Cuprins

<i>Prezentarea autorilor</i>	7
<i>Cuvânt înainte</i> (Lect. dr. Georgeta Pânișoară)	13
Dezvoltarea copilului conform nevoilor specifice. Educația pozitivă pentru o personalitate armonioasă (<i>Lect. dr. Georgeta Pânișoară</i>)	15
Stimularea inteligenței emoționale a copiilor (<i>Conf. dr. Elena Stănculescu</i>)	31
Dezvoltarea personalității copilului prin joc (<i>Asist. dr. Florinda Golu</i>)	55
Provocările unei comunicări eficiente cu copilul mic (<i>Psibolog drd. Nicoleta-Mihaela Cramaru</i>)	73
Stiluri educative în familie (<i>Conf. dr. Adina Florentina Băran-Pescaru</i>)	91
Dinamica familiei – ordinea nașterii și rivalitatea dintre frați (<i>Psibolog Ovidiu Cristian Roșca</i>)	117
Fobia școlară (<i>Lect. dr. Mihaela Boza</i>)	139
Copilul și învățarea mediată de computer (<i>Lect. dr. Silvia Făt</i>)	161
Impactul psihologic și educațional al violenței în școală (<i>Dr. în Științele Educației Ioan-Emil Stegărescu</i>)	181
Copilul între televizor și îmbrățișarea mamei. O examinare calitativă a fericirii la copil (<i>Drd. Alexandra Jugureanu</i>)	207

În ansamblu, jocul formează, dezvoltă și restructurează întreaga viață psihică a copilului. Jucându-se cu obiectele, copiii își dezvoltă percepțiile de formă, mărime, culoare, greutate, își formează capacitatea de observare, ca formă complexă și superioară a percepției.

Jocul are un rol deosebit în dezvoltarea planului percepției și al activării reprezentărilor. El solicită și antrenează vigoarea, forța fizică, rapiditatea, suplețea și coordonarea motorie, echilibrul, evaluarea spațialității. Concomitent, jocul solicită coordonarea oculo-motorie (ținta), audio-motorie, tactul, sensibilitatea cutanată.

Copiii petrec cea mai mare parte a timpului lor jucându-se. Jocul, element esențial al dezvoltării copilului, poate fi caracterizat după cum urmează:

- este voluntar, plăcut, spontan, autodeterminat;
- presupune repetarea ori elaborarea unor comportamente deja achiziționate, promovând totodată abilități noi;
- se desfășoară de dragul jocului în sine, nu are un scop precis;
- este creativ, dar conținând și elemente de realitate, interferate cu fantezia.

Pe măsură ce copilul crește și se maturizează, intervenția sa în joc este tot mai activă, mai organizată, intențională și voluntară, jocul căpătând un cadru funcțional organizat, cu scop și finalizare elaborate. Sub influența jocului se formează, se dezvoltă și se restructurează întreaga activitate psihică a copilului, apar modificări totale în sfera dezvoltării copilului.

Jocul relevă elemente importante ale abilităților copiilor de a da sens mediului înconjurător, ale abilităților lingvistice, cognitive și sociale și în ceea ce privește dezvoltarea generală a personalității.

Prin joc, copiii își exersează mintea, deoarece gândesc și acționează ca și cum ar fi altă persoană; când are loc această transformare, copilul face un pas către gândirea abstractă, în sensul că gândurile sale sunt eliberate de centrarea pe obiecte concrete.

De asemenea, jocul este asociat cu creativitatea, în mod special cu acea abilitate de a fi mai puțin rigid și mai flexibil în gândire. Prin joc, putem îndrepta atenția copilului spre obiectele și fenomenele naturale din mediul înconjurător, care vor stimula și vor satisface curiozitatea acestuia, în timp ce-și dezvoltă entuziasmul și încrederea în sine. Tot acum, copilul învață să-și organizeze acțiunile pentru a le sincroniza cu cele ale partenerului de joc.

Dacă, la vârsta de 3 ani, jocul este încă legat de obiecte și cuprinde, preponderent, elemente de manualitate individuală, relativ izolată, la 4 ani se face simțită nevoia de partener de joc, la 5 ani se dezvoltă puternic jocul cu subiect și jocul cu roluri, pentru ca, în jurul vârstei de 6 ani, să apară patternuri socioprofesionale, cu intenționalități și conduite tipice.

Jocul oferă copiilor o serie de impresii care contribuie la îmbogățirea cunoștințelor despre lume și viață, totodată mărește capacitatea de înțelegere a unor situații complexe, crează capacități de reținere, stimulând memoria, capacități de concentrare, de supunere la anumite reguli, de a lua decizii rapide, de a rezolva situații-problemă, într-un cuvânt, dezvoltă creativitatea.

Copiii care sunt lipsiți de posibilitatea de a se juca cu alți copii de vârstă asemănătoare, fie din cauză că nu sunt obișnuiți, fie din cauză că nu au cu cine, rămân nedevelopați din punct de vedere al personalității.

Jocul copilului devine o formă de activitate prin care acesta încearcă să-și însușească experiența de viață a adulților, apropiind-o și asimilând-o cât mai creator.

Importanța deosebită a jocului pentru vârsta copilăriei, este astăzi un adevăr incontestabil. Esența jocului este concentrată în procesul de reflectare și transformare în plan imaginar a realității concrete, proces prin care devine posibilă și plăcută pătrunderea copilului într-o realitate complexă, pe care o cunoaște activ.

În și prin joc, copilul învață, cunoaște, se autoconduce, își exersează facilitățile mentale, se deprinde să coopereze cu ceilalți copii, își mărește efortul voluntar, câștigă încredere în sine, rezolvă conflictul între ceea ce dorește și ceea ce poate, transfigurând mental realitatea și asumarea rolurilor, ca și atribuirea imaginară a funcțiilor dorite unor obiecte aduse în joc.

Ceea ce jocul îi poate oferi copilului la timpul potrivit rămâne ca achiziție pentru toată viața. Ceea ce nu i-a oferit la timp, nu poate fi recuperat în întregime, oricât de multe soluții ar fi puse la încercare.

Totodată, formele de colaborare între diferitele instituții educative (familie, grădiniță, școală) capătă valențe sporite. Sprijinirea viitoareii activități școlare o realizează grădinița, scopul final al activității ei fiind pregătirea multilaterală a copilului pentru „munca” din școală, prin formele ei specifice: *jocul și învățarea.*

Odată cu intrarea copilului la școală, jocul trece de pe primul plan pe cel secundar, intervenind o schimbare radicală în viața copilului. Activitatea de învățare dirijată din grădiniță l-a pregătit pentru activitatea școlară din timpul orelor de clasă, atât sub aspect formal, cât și informal.

Locul dominant al jocului este luat de o altă formă de activitate – învățarea – după cum mai târziu locul acesteia va fi luat de activitatea de muncă. Practica dovedește că, atât cronologic, cât și evolutiv, legea dezvoltării copilului urmează calea de la joc la învățare și muncă.

Trecerea de la o anumită perioadă de dominație a unei activități la alta se realizează în mod treptat într-o perioadă destul de înaintată în timp și care nu presupune excluderea uneia și înlocuirea bruscă prin alta, ci, dimpotrivă, *coexistența* celor două forme de activitate, printr-o armonioasă îmbinare ce înlesnește saltul de la o etapă la alta, fără praguri și fără obstacole.

La vârsta copilăriei, jocul are o dublă semnificație: el este cadrul în care se manifestă, se exteriorizează întreaga viață psihică a copilului și, simultan, jocul constituie principalul instrument de formare și dezvoltare a capacităților psihice ale copilului; niciuna din funcțiile, însușirile lui psihice nu pot fi concepute în afara jocului. Astfel, în joc copilul își exprimă cunoștințele, emoțiile, își satisface dorințele și se detensionează.

În frageda copilărie, învățarea este naturală și spontană. Curiozitatea și gândirea care-l stimulează în joc sunt parte integrantă din plăcerea sa de a învăța. Prin joc, copilul se aventurează în necunoscut, încercând, de exemplu, să vadă cât de înalt poate să construiască un turn; în egală măsură, jocul satisface în cel mai înalt grad nevoia de mișcare și de acțiune a copilului.

Jocul dezvoltă copilului universul relațiilor interumane, oferindu-i prilejul de a pătrunde în intimitatea acestora și dezvoltând copilului dorința de a se comporta ca adulții; el oferă posibilitatea de a-și apropia realitatea înconjurătoare, de a-și însuși funcția socială a obiectelor, de a se familiariza cu semnificația socioumană a activității adulților, de a cunoaște și stăpâni lumea, ambientul în care ființează.

În copilărie întâlnim un nivel optim al receptivității și sensibilității copilului, al mobilității, flexibilității psihice, care permit o achiziție însemnată de potențialități specifice umane. Gândirea copilului se dezvoltă în strânsă legătură cu limbajul și activitatea pe care o desfășoară.

Formele de joc îl pun pe copil în situația de a stabili legături între fenomene, gândirea având un caracter concret-intuitiv. Oferindu-i copilului obiecte, acesta le poate grupa după culoare, formă – deci după criterii exterioare, ceea ce reprezintă un pas spre operații de generalizare.

Atmosfera de joc orientează și susține activitatea de învățare prin faptul că pune în acțiune mobilurile interne ale acestuia, adică motivele, interesele, scopurile imediate ale copilului și le armonizează cu cele externe, centrate pe necesitatea educării sistematice a copilului.

Toate activitățile devin accesibile, dorite și îndrăgite de copii dacă se desfășoară în timpul jocului. Această idee este posibilă pentru toate categoriile de joc (simbolice, de construcție, dramatizări) mai ales atunci când jocul organizat este conceput ca mijloc didactic.

Folosirea jocului în activitate diminuează efortul, accentuează interesul, înlătură plictiseala, exersează procesele mintale, creându-se astfel condiții reale pentru participarea activă, conștientă și interesată a copiilor în activitatea de învățare.

Există o singură copilărie; tot ceea ce a fost suprimat ori reprimat după perioadele de dezvoltare și experimentare va putea fi depășit prin analiza/autoanaliza de la vârstele adulte. Carențele și distorsiunile emoționale din copilărie sunt, totuși, aproape incurabile în viața ulterioară.

Jocul este și cea mai naturală modalitate terapeutică a copilăriei. Indiferent de alte roluri pe care le poate avea de-a lungul dezvoltării copilului, acesta îl folosește și ca modalitate de compensare în situații de înfrângere, suferință, frustrare, deci cu rol catharhic.

Liniștea datorată jocului solitar sau jocului desfășurat în prezența adultului simpatetic îl face pe copil să radieze, adesea cu o durată și intensitate destul de mari pentru a se intersecta cu recunoașterea și dragostea izvorâte din mediul

înconjurător, ceea ce reprezintă un factor absolut necesar în „tratamentul” psihologic al copilului.

Toate acestea își întăresc valențele pozitive, mai ales dacă și părintele este pregătit să răspundă „îmbunătățirilor” care apar la copil.

„Jocul este pentru copil sursa și resursa sa energetică”, sub camuflajul jocului putând fi utilizate o serie de *tehnici și modalități de dezvoltare personală*:

- utilizarea instrumentelor muzicale pentru a facilita regresiia și exprimarea emoțională, pentru descărcarea furiei și a agresivității, pentru a facilita comunicarea nonverbală în vederea optimizării comunicării interpersonale;
- utilizarea mănușilor de box pentru eliminarea tendințelor distructive și autodistructive, a anxietăților și a agresivității, într-un cadru securizant pentru copil;
- utilizarea teatrului de păpuși/marionete pentru externalizarea simptomului;
- utilizarea dans-terapiei și a tehnicilor melo-ritmo-terapeutice pentru cunoașterea propriului corp, conștientizarea corporalității, eliberarea de tensiuni și inhibiții;
- utilizarea unor tehnici de arteterapie vizuală (pictură, desen) pentru stimularea deschiderii copilului, a creativității, a exprimării libere și originale.

Ce se observă în jocul copilului?

- cum se joacă (organizat/dezorganizat);
- ce jucării preferă/respinge;
- care este patternul de joc;
- conținutul jocului;
- modurile de contact.

Astfel, modalitatea naturală de expresie a copilului – jocul – este utilizată ca *modalitate în dezvoltarea personală*